

Uredništvo: Černelj, Ljavo
Urednik: Pakova 6/II
100 BELJANA

Posvećeno
pesniku našega Krasa
Srećku Kosovelu
ob desetletnici smrti

ISTRA

O dom za gorami, ti sivi,
ti na mojem srcu granit —
ne umiraj, ne umiraj, ti živi,
ko bom jaz že davno ubiti!
Srećko Kosovel

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

SVETI OTAC PAPA O HRVATIMA I SLOVENCIMA

Prigodom otvorenja izložbe katoličke štampe otišla je u Rim na hodočašće jedna grupa Hrvata i Slovenaca iz Jugoslavije. Zagrebački dnevnik »Hrvatska Straža« od 20. o. mj. donosi iz Vatikanskog Grada izvještaj o tom hodočašću iz kojega vjerno prenašamo glavne odlomke:

Prije audijencije, koja je bila danas u 1 sat iza podne pohodili su hrvatski hodočasnici i drugi Hrvati, koji žive u Rimu, u 11 sati prije podne korporativno svjet-sku izložbu katoličke štampe, a posebno naše nacionalno odjeljenje, gdje su se naj-duže zadržali (i fotografirali) radosni, što smo i mi Hrvati tako krasno reprezentirani na ovoj veličanstvenoj izložbi.

S izložbe pošli smo u 12 sati u audi-jenciju Sv. Ocu, koja je bila u Sali degli Arazzi. Tu nas se bilo sabralo četrdesetak Hrvata sa šestoricom Slovenaca na čelu sa preuzv. gg. nadbiskupom drom Ivanom Ev. Šarićem i biskupom drom Dionizijem Njaradijem.

Dok smo mi bili tako u očekivanju Sv. Oca, bio je u privatnoj audijenciji preuzv. nadbiskup dr. Ivan Šarić, koji je u ime našeg hodočašća predao Sv. Ocu ovu adresu. (Donasmo samo pojedine odlomke radi pomanjkanja prostora. Op. ur.)

»Sveti Oče!

Medju apostolskim našega doba oružjem, oružjem istine, lako prvo mjesto zauzima štampa Katolička, ona, kako je zovu, naj-veća današnjeg vremena zemaljska vlast, koja u isti čas bezbrojnim jezicima i na bezbrojnim mjestima govori, i nikad se ne umori opet i opet govoreći svima u čije ruke dolazi; jer ono, što je napisano, ostaje.

A nitko u tom tako providnosnom i apostolskom djelu nije snažnije poradio kao Rimski Papa, koji nikad ne prestaje revno poticati biskupe i vjernike katoličke da prvu brigu svoju obrate Štampi Katoličkoj.

I mi Hrvati i Slovenci, makar brojem maleni i blagom skromni, uvijek smo sinov-ski odani svetoj Crkvi Kristovoj i apostol-skoj Stolicu, i slušali smo glas Petrov, i nastojali smo, što smo više mogli, oko Štampe Katoličke. To pokazuje naš zajedni-čki Paviljon, što smo ga posvetili svetom Jeronimu, najboljem Zaštitniku Katoličke Štampe.

Blagoslovi nas, da i unapredak još snaž-nije poradimo na tom djelu Božjem. A mi, Sveti Oče, Tebi i Tvojim nasljednicima obećajemo vječnu vjernost i ljubav.

Gospodin neka te uzdrži i poživi! Da Bog da!

Sveti Otac je adresu primio i pročitao s velikom razdraganošću, zanimao se za prilike kod katoličkih Hrvata i izrazio svoju radost, što i naša katolička štampa tako lijepo sudjeluje na ovoj izložbi.

Malo iza 1 sat javio nam je ceremo-nijar:

— »Sveti Otac dolazi«.

Svi u radosnom očekivanju poklekosmo. U svečanoj pratnji pojavio se Namjesnik Kristov dočekan od nas trokratnim pokli-kom:

»Živio Papa! Živio! Živio!»

Sv. Otac nam je ljubaznim smiješkom i znakom ruke odao svoje zadovoljstvo i radost nad oduševljenim dočekom. Zatim je pristupio k preuzvišenoj gospodi nad-biskupu Šariću i biskupu Njaradiju, kojega je osobito srdačno pozdravio radosan, što i ne-godi vidi ovdje, a tada je zaredao i k svima nama ostalima, pruživši svakom ru-ku, koju smo sa strahopoštanjem klečeći poljubili.

Iza tog pozdrava izrekao je Sv. Otac kratak govor pun očinske topline.

NOVI PROGONI RIMOKATOLIKA U TRSTU

SLOVENSKI JEZIK STROGO ZABRANJEN U SVIM CRKVAMA U TRSTU — 60.000 TRŠČANSKIH SLOVENACA LIŠENO ZADNJIH JEZIKOVNIH PRAVA

U Trstu je 90 postotaka autohtonog pučanstva slovenskog porijekla. To naj-bolje dokazuju one tisuće slovenskih prezimena, koje je fašistička vlada na-silno promijenila i još ih mijenja. Zato nije čudo, što je još i sada — nakon do-seljavanja kojih 70.000 Talijana iz starih pokrajina Italije u Trstu oko 60 tisuća Slovenaca, koji žive dosta kompaktno u predgrađima, a ima ih mnogo tako-djer rastresenih po srednjem dijelu gra-da, dok je i bliža i daljnja okolica Trsta čisto slovenska.

Slovenci u Trstu su od pamtivijeka imali propovijedi i razne nabožnosti u svojem jeziku i to u svim tršćanskim crkvama.

U vrijeme najtežih progona, kad su gorjeli po Istri i u Trstu naši narodni domovi — godine 1920 i 1921 — provalili su fašisti također u crkve (posljedica tisućgodišnje kulture!) te su brutalnom silom istisnuli slovenski jezik iz crkvi u srednjim dijelovima grada, dok je po-raba slovenskog jezika ostala nešto sku-čena u predgrađima (Rojan, Barkovlje, Škedenj, Sv. Ivan i Sv. Jakob).

Mjeseca februara došao je u Barko-vlje novi župnik Glavan koji si je još prije promijenio prezime u Galvani. On je dogovorno sa ondješnjim fašijem i s oblastima počeo ukidati slovenski jezik u crkvi. Fašisti su pomagali provalivši više puta u crkvu i rastjeravši pjevački zbor. U Barkovlju imade oko 5.000 Slo-venaca i samo 300 Talijana.

Pučanstvo do skrajnosti ogorčeno po-čelo je napuštati svoju župnu crkvu i za-

laziti k misi i k blagoslovu u Rojan, gdje je bio još donekle sačuvan slovenski je-zik. Ali fašiste u Barkovlju je i to uzne-mirivalo te su zbog toga otišli u Rojan dne 3 svibnja ove godine da spriječe slovensku propovijed. Došlo ih je oko 20 u civilnom odijelu. Čim su čuli kod pro-povijedi prve slovenske riječi počeli su vikati, da treba s time već jednom pre-stati. Prisutni Slovenci, naročito žene, počeli su opet vikati na fašiste, i tako je nastala u crkvi velika buka. Drugi dan poslije toga bila je u rojanskoj cr-kvi određena ura klanjanja u sloven-skom jeziku. Kako je opet fašistička čet-a provalila u crkvu, rekao je svećenik prisutnima, neka tiho mole svaki za se-be, dok prodje pogibao. Tako su u cr-kvi vjernici i svećenik pred oltarom kle-čali i tiho molili oko pol sata. Fašisti su čekali, da čuju što glasno u slovenskom jeziku, a kad im je to čekanje dosadilo podigli su buku zato što se je navlaš molilo tiho. Zbog te tihe molitve je bio drugi dan svećenik Gabrovšek pozvan na policijski komesarijat, gdje su mu oči-tali lekciju. Istog dana je i tršćanski kvestor pozvao k sebi rojanskoga žup-nika Salvadorija te mu izričito zabra-nio svaku slovensku riječ u crkvi i za-prijetio da će se, bude li potrebno, po-služiti makar vojnicima i milicijcima.

Za bolje razumijevanje tih teških do-godjaja potrebno je znati, da je u Tr-stu već 4 godine zloglasni prefekt Tien-go, koji je već prije kao goricki prefekt dao smetati po crkvama te je za vrije-me svojeg službovanja u Gorici skratio

život pok. nadbiskupu Sedeju i podignuo novinske napadače protiv tršćanskog bi-skupa Fogara. Medju njima nisu još ni sada uspostavljeni normalni odnošaji, tako da biskup Fogar ne može posredo-vati nego preko Vatikana, a Vatikan je daleko...

Sada je došao u Trst za vodju trš-ćanskoga fašija po zlu poznati inspek-tor sežanskoga i postojskoga fašija Grazioli.

Zabrana slovenskog jezika se nije ograničila na crkvu u Rojanu. Prefekt Tiengo je upotrebio tu prigodu te je, prisvojivši si biskupsku vlast, jedno-stavno službeno putem polici-je dao apsolutno zabraniti svaku slovensku riječ tako-djer u svim ostalim tršćan-skim crkvama i to dne 10. o. mj. I Marijino društvo sa više stotina članica i sa svojim vlastitim domom je moralo po nalogu kvesture (policije) obustaviti svako daljnje djelovanje. U tom društvu je nalazilo utočišta i moralne pobude više stotina slovenskih sluškinja u Trstu.

U ponedjeljak ujutro dne 11. o. mj. imala se je nastaviti u mnogim crkva-ma svibanjska pobožnost u slovenačkom jeziku. Po običaju došli su mnogi Slo-venci, naročito žene, u velikom broju. Svećenici su usred mise imali da održe kratki govor, ali su morali ostati tihi i nastaviti misu bez i jedne riječi. Isto tako su i pjevačima bila od policije za-tvorena usta. U klupama je nastalo ti-ho jecanje i plakanje. Sve je pod te-škim dojmom prostačke nepravde.

PONOVEN NAPAD NA SLOVENSKO BESEDO V CERKVI

Aretacija Marije Brecljeve iz Barkovelj

Trst, maja 1936. — Agis. — V ne-deljo dne 10. maja so pridrveli k jutran-ji maši u rojansko cerkev nekateri tr-žaški fašistični prenapeteži. Med mašo so bili sicer še dovolj mirni in dostojni, ko pa je župnik pred oltarjem pričel glasno moliti ob koncu maše »Oče naš«, so fašisti pričeli ropotati, se zaganjati v prisotne in vpiti nad duhovnikom: »Finisci una volta con questa lingua schiava«, nakar so nadaljevali s psova-njem in ropotanjem nad ženskami. Iz rok so jim trgali molitvenike in z njimi vse-vprek pretepali.

S tem dogodkom je baje v zvezi tu-di aretacija 30 letne Marije Brecljeve, rojene Guštin, doma iz Barkovelj, ki je bila pri maši nekako napadena od fa-sistov. Ker jim je izjavila, da bo molila le v svojem materinem jeziku, ker prav za prav drugače ne zna in ker je tako

tudi Kristus naročil, je bila pretepena, nato aretirana in odvedena v tržaške zapore, kjer se nahaja še danes pri Je-znitihi. Ko je sestra aretirane Brecljeve šla v zapor po informacije in skušala do-seći, da bi aretiranko izpustili, so ji za-gotovili, da je škoda vsakega koraka, ki ga naredi v ta namen, ker bo aretiran-ka, če že ne drugega, predana konfinacijski komisiji.

Dogodek je izzval v Rojanu, Barkov-ljah in v Trstu sploh veliko ogorčenje. Ljudje žugajo napadalcem, ki so verni-ke med mašo v cerkvi izzivali in zakri-vili, da je bila Brecljeva aretirana.

V Trstu samem in v predmestjih je v zadnjem času vse zelo napeto, poseb-no od proslave zmage v Afriki. Na vsa-kogar in na vsako besedo pazijo prena-peteži ter iščejo prilike, da bi se znesli spet nad našimi ljudmi.

Slovenski jezik zabranjen v vseh cerkvah v Trstu

Trst, maja 1936. — Kljub strašni gonji, ki jo vodijo fašisti zlasti v svo-jih listih že dolgo vrsto let proti rabi slovenskega in hrvatskega jezika v cerkvi in kljub ponovnim napadom na slovenske duhovnike v sami cerkvi, se je vendar v tržaški okolici do zadnjega časa vsaj v skrčeni meri ohranil naš jezik v cerkvah v Barkovljah, Rojanu, Sv. Ivanu, Sv. Jakobu in Škedenju.

V začetku februarja letošnjega leta pa je prišel v Barkovlje novi župnik

Glavan ali, kakor se je sedaj prekrstil, Galvani. Ze način, kako se je predstavil svojim župljanom, je napravil skrajno neprijeten vtis na vernike, ki so po ogromni večini Slovenci. Saj je še vedno v Barkovljah okoli 5000 Slovencev proti kakim 250 Italijanom. Slovincem se je predstavil pri jutranji tih maši ob 8 uri. Nato se je vrnil v mesto in vdrugič javno predstavil v spremstvu barkov-ljanskih fašistov pri maši ob deseti uri. Sporazumno s krajevnim fašjem in z

Sv. Otac je medju ostalim rekao:

»Naše je srce puno radosti, što ste došli kao članovi velike obitelji u dom svoga zajedni-čkog Oca, kojemu su svi sinovi uvijek dobro došli, a posebno su mu mili i dragi sinovi iz Hrvat-ske i Slovenije, jer znamo, da su oni medju najboljim i najoda-nijim sinovima Crkve. Hrvate i Slovence poznajemo po njiho-voj velikoj ljubavi prema Na-ma, a tu njihovu ljubav dokazu-je evo i to, što su i sada došli sa željom vidjeti Oca, i to baš ovom prigodom, kad je otvorena

Naša i vaša svjetska izložba katoličke štampe. Naša je veli-ka radost, što na toj izložbi su-djeluju svi narodi katoličke Crkve, a medju njima i Hrvati i Slovenci, pa se vaše nacional-no odjeljenje na ovoj po nama inauguriranoj izložbi odlikuje lijepim oblikom, pokazuje in-tenzivan vaš rad i znatne uspie-he na polju katoličke štampe, te zauzima medju ostalim narodi-ma ovdje dostojno, odlično i časno mjesto. U znak radosti nad svim tim i što vas vidimo ovdje, podijeljujemo vam rado

oblastmi je začel sistematično odpravljati slovenski jezik. Fašisti su ponovno udri-li v cerkev in razgnali slovenski cerkveni pevski zbor, v katerem so bila samo še dekleta, ker je bil prvotno cerkveni zbor že pred dobrim letom razpuščen. Pevo-vodja je moral k fašju in tudi na ko-misarijat, kjer so prepovedali, da bi se sploh kedaj še pokazal v Barkovljah. Tudi pevke so morale na fašjo in na policijo, kjer so jim žugali s konfinaci-jo in ječo. Glavni vodja te kampanje je neki Demai, ki je nastavljen pri znani firmi Serravallo, ki pošilja svoje pro-dukte v Jugoslavijo. On in njegova že-na se ne sramujeta ustavljati na cesti ženske in otroke ter jih ozmerjati in celo oklofutati, ker govorijo medseboj slovenski. Vse Barkovlje trepetajo pod terorjem tega fašističnega voditelja, ki ga plačuje firma, ki računa na odje-malce v Jugoslavijo.

ZAPLJENA »ISTRE«

Državno tužništvo u Zagrebu pod brojem: 1085-36. donijelo je slijedeće rešenje: Državno tužništvo u Zagrebu zabranjuje temeljem čl. 1. Zakona o štampi, a u vezi sa čl. 3. Zakona o izmjenama i dopunama toga Zakona rastu-ravanje i prodavanje tjednika »ISTRA« broj 20 od 15. maja 1936 odštampanog u Zagrebu i to zbog članka 1. pod naslovom »Još nije sve propalo« na strani prvoj, članka pod naslo-vom: »Šta to znači?« na strani prvoj i članka pod naslovom »Petnaestletnica krvavih volitev v rimsko zbornico« na strani 2. jer svojim sa-držajem u cijelosti tvore krivično djelo koje se kažnjava po Zakonu o zaštiti javne bez-bednosti i poretka u državi.

O tom obavijest:
1. Upravi policije u Zagrebu time, da ovu zabranu odmah izvrši i uspjeh ovamo saopći.
2. Tiskari: Jugoslavenska štampa d. d., Za-greb, Masarykova ulica 28.
3. Odgovornom uredniku Dr. Franu Brn-čiću, advokatu, Zagreb, Varšavska ulica 8. — Državno tužništvo u Zagrebu, dne 15. maja 1936. V. d. državnog tužioca: Malnar.

svoj blagoslov, i to ne samo va-ma, nego vašoj domovini, vašim obiteljima, vašim roditeljima i djeci vašoj, te svima onima, koji su vam posebno na srcu i za koje posebno želite Naš blago-slov.

Sv. Otac je završio svoj govor i sklo-pio ruke. U svetoj pobožnosti nadjosmo se opet na koljenima, da primimo blagoslov Namjesnika Kristova.

Podijelivši nam tako Svoj blagoslov Sveti Otac je uz burno naše klicanje »Ži-vio«, odlazio s istim očinskim smiješkom i istim izražajem vidljive razdraganoosti, s kojom se i pojavio medju nama!

TRINAEST LJUDI UHAPŠENO RADI PJEVANJA NAŠIH PJESAMA

Vrbice, maja 1936. U našem selu su uhapsili 13 osoba i to: Raspor Ivana, starog 55 god., te dva njegova sina, Ivana starog 31 god. i Slavka starog 24 godine, te njegova brata Raspor Josipa, starog 40 god. Nadalje su uhapsili Logar Josipa, 41 god., Prosen Andrija, 30 god., Čekada Antona, 31 god., Rojc Mihovila, 33 god., Rojc Antona, 27 god., Rojc Josipa, 32 god., Gržina Franju, 31 god., Grbec Antona, 26 god. i Grbec Josipa starog 26 godina. Svi su ovi naši ljudi bili odvedeni policijskim avtomobilom u Rijeku gdje su bili saslušani. Nakon saslušanja su bili pušteni kući. Optuženi su bili da su pjevali zabranjene pjesme t. j. pjevali su naše pjesme, a optužilo ih je naš poznati renegat Stefančić Mihovil, rodom iz Jablanice. — Čić.

Konfinirani črnovrški župnik Filip Kavčič na »dopustu«

Gorica, maja 1936. — Agis. — Kot poročajo iz Idrije je bil pred kratkim tam bivši črnovrški župnik Filip Kavčič, ki je bil v mesecu juniju leta 1934 obsojen od goriške konfinacijske komisije na pet let konfinacije. Ob priliki smrti vsakine je dobil od pristojnih oblasti dovoljenje, da sme domov na pogreb.

POSESTNIK KAREL RUDOLF IZ LOMOV SE JE VRNIL IZ KONFINACIJE

Gorica, maja 1936. — Agis. — Kot poročajo iz Črnega vrha se je posestnik Karel Rudolf, doma iz Lomov nad Črnim vrhom že pred več tedni vrnil in konfinacije. Ob začetku črnovrškega procesa je bil omenjeni aretiran in kmalu nato predan goriški konfinacijski komisiji, katerega je obsojila na tri in pol leta konfinacije. Omenjeni Rudolf je bil priden in vzoren kmetovalec, svoje premoženje ima lepo urejeno in je zaradi tega znan daleč naokoli. — Zemljo je obdeloval s stroji in vsa njegova skrb je bila vedno usmerjena za čim uspešnejšim in vzornim kmetijstvom. Zato se je ženi posrečilo z velikimi denarnimi žrtvami in vsestranskimi prošnjami, podprtimi z izjavami agrarnega sindikata moža dobiti domov, kjer ga je čakalo pet nedorastlih in neprekrbljenih otročičkov.

ARETACIJA ZARADI BEGA ČEZ MEJO

Reka, maja 1936. — Agis. — Pred kratkim je bil aretiran Stanislav Pregarc, 27 let star, doma iz Trnovega pri Ilirski Bistrici. Bil je baje zasačen, ko se je vračal iz Jugoslavije domov, kamor se je bil pred časom zatekel.

TRZACANI SE VESELIJO ELEKTRIFIKACIJE ŽELEZNIŠKIH PROG

Trst, maja 1936. — Agis. — Tržacani, zlasti oni, ki stanujejo v neposredni bližini kolodvorov in železniških prog so zelo zadovoljni s projektirano in deloma že izvršeno elektrifikacijo prog. Pravi, da je že sedaj šum na glavnem, bivšem južnem kolodvoru veliko manjši pa tudi manj saj in dima je kot prej.

ELEKTRIČNA RAZSVETLJAVNA PO NAŠIH VASEH

Št. Peter, 5 maja 1936. — Agis. — Pred dobrim mesecem so pričeli v mali pivški vasi v Šembijah z električno napeljavo za privatno uporabo in pravijo, da bodo dela v najkrajšem času dokončana.

PRISPEVKI ZA ZIMSKO POMOČ V GORICI

Gorica, maja 1936. — Agis. — Pokrajinsko združenje industrijev v Gorici je v teku prošle zime 1935-46. pri spevalo za zimsko pomoč 103.000.— lir, med tem ko so industrijski nameščenci darovali v isti namen razmeroma visoko vsoto 93.000.— lir.

POVSOD SANKCIJE...

Trst, maja 1936. — Agis. — Zaradi sankcij je bil letos in lansko leto fašistični režim primoran odpovedati se marsikateremu kaprici, ki ga je uvajal in uvedel v teku svojega vladanja. Tako so letos določili, da ne bodo izdajali znamk za dvokolesa kot vsako leto, pač pa samo navadne listke. Omenjene znamke so bile navadno iz aluminija, kar bi pa danes v Italiji pomenilo sprico sankcij prevelik luksus.

NA ŽIVINSKIH SEMNJIH SME KMET SAMO SE PRODAJATI A NE KUPOVATI

Št. Peter na Krasu, 14 maja 1936. — Agis. — Pri nas je vsako sredo živinskih semenj, a na teh semnjih sme naš kmet zadnje čase samo prodajati svojo živino, ne pa kupovati. Kot kupec sme nastopati samo vojaška oblast ali pa od nje pooblašeni prekupevalci. Vendar pa cene goveji živini, kljub velikim potrebam, niso močno poskočile, kajti živina se prodaja od 2.50 do 3 lire kg žive teže.

SMRT

V Sv. Luciji ob Soči je pred kratkim umrl daleč naokoli znani svetolucijski gostilničar Vuga. N. p. v. m., prizadetim naše sožalje!

NACIONALNI PROBLEM JULIJSKE KRAJINE

U ANTIFAŠISTIČKOM LISTU »IL GRIDO DEL POPOLO«

»Il Grido del Popolo« list jedne talijanske antifašističke grupe u emigraciji, koji izlazi mjesto nekadanje »L'idea popolare«, donasa u posljednjem broju dug članak o nacionalnom problemu Julijske Krajine, koji prenašamo u skraćenom obliku.

»Il Grido del Popolo« piše: — Svršetkom svjetskoga rata, talijanski imperijalizam je okupirao velik teritorij koji je pripadao bivšoj Austro-Ugarskoj, teritorij koji se danas nazivlje Julijska Krajina. Time je talijanski imperijalizam podvrgao pod svoju vlast preko pola milijuna Slavena, Hrvata i Slovenaca. Usprkos svečanih obećanja raznih demoliberalnih talijanskih vlada iza rata da će poštovati slobodu manjina vidimo već god. 1919 da se u Julijskoj Krajini radja prije nego igdje, skvadrastičko-teroristički pokret, koji je počeo dvijlački proganiti Slavene. Ti progoni traju do danas i trajat će — po planovima talijanskih imperijalista — sve dotle dok potpuno ne iščeznu slavenske manjine.

Ali ti progoni su postigli baš suprotno od onoga što je htio fašizam. Ti progoni

su imali za posljedicu sve veće neprijateljstvo između Slavena i Talijana u Julijskoj Krajini. Politika nasilnog odnarođivanja koju je inaugurirao fašizam, stvorila je u Julijskoj Krajini najosjetljiviju tačku imperijalističke države. Talijanski radni narod nalazi u taj mučeničkoj narodnoj manjini sigurnog saveznika, i obratno, jer i za jedne i druge rušenje fašizma znači početak oslobođenja.

Slaveni nastavljaju Julijsku Krajinu već 1.300 godina, nastavlja »Il Grido del Popolo«. Oni imaju svoju kulturu, svoj jezik, i svoje vlastite nacionalne osobine. Argumenti s kojima talijanski imperijalizam, preko fašističke demagogije, hoće da dokazuje protivno kako bi time opravdao svoju politiku odnarođivanja ti argumenti su u najočitijem kontrastu sa historičkom istinom. Ti argumenti su slični onim umjetnim tvorevinama kojima fašizam »teoretizira« o »socijalnom miru« ili o »civilizatorskom ratu« u Abesiniji i t. d.

Ali to je stara stvar. Rat 1915 bio je, tobože, poduzet radi nacionalnih rivendikacija: za oslobođenje »neoslobođene braće«.

Ali u istinu radilo se o sasama drugoj stvari. Ispitujući razloge koji su naveli Italiju da 1915 udje u rat, Ercoli je napisao u 5 broju »Stato Operaio« od 1933 god. i ovo:

»Obično se tu radikalnu promjenu talijanske vanjske politike (tj. izlazak iz austro-njemačkog saveza 1915) tumači nacionalnim motivima, ali se to tumačenje ne može primiti. Nacionalni motivi (koji se ograničuju na oslobođenje Trentina i jednog malog dijela Julijske Krajine) buduci da je ostalo naseljeno Slovenima) potpuno iščezavaju nasuprot onim imperijalističkim radi kojih je Italija ušla u svjetski rat.«

Nacionalni problem Julijske Krajine u krajnjoj liniji počiva na rivendikacijama koje su zajedničke radnim masama cijele Italije. To je sloboda, to jest pravo da narod slobodno izrazi svoju volju u socijalnoj i nacionalnoj borbi.

To su uglavnom riječi iz članka u »Il Grido del Popolo« i prenašamo ih vjerno (i ako ne u cijelosti) bez daljega komentara.

SPREMENITI MORAJO IME ČE HOČEJO PRODATI VINO

Na Goriškem fašistične oblasti ne izdajo našim ljudem dovoljenja za prodajo vina, dokler si ne izpremenijo svojega priimka

Gorica, maja 1936. (Agis) V naši provinciji se je fašistični teror zopet povećal. Ljudje pravijo, da je greben fašistom z zmago v Abesiniji zopet zrasel. Iz vesti, ki prihajajo iz Julijske Krajine, se to prav lahko sklepa. Z vsakim dnem slišimo kaj novega. Vsem je gotovo že znama zadeva s poitalijančevanjem slovenskih priimkov, in ni potreba o tem še podrobneje razlagati. Toda interesirajo nas predvsem načini s katerimi prisiljujejo naše ljudi, da morajo spremeniti svoje priimke. Tako prihajajo vesti iz okolice, da fašistične oblasti ne dajo kmetom dovoljenja za prodajo vina, toliko časa dokler niso prisiljeni, pač zaradi sitnosti in materialne škode, ukloniti se fašistični volji. Kjer se naši ljudje obotavljajo, že sumijo kdo jih

»ščuva« k »uporu« in iščejo morebitne sokrivce. Predvsem je jasno, da naši zavedni ljudje ne morejo dopustiti tega, da se jim s silo in z grožnjo materialne propasti poitalijančuje njihove slovenske priimke. Pripomniti moramo, da je v okolici Gorice vino glavni in celo edini pridelek naših kmetov in vinogradnikov, ki zaradi ostre konkurence le s težavo prodajo svoj pridelek. O uspehu in podrobnosti o tem novem načinu poitalijančevanja nimamo podatkov. Pripominjamo samo še to, da je »Gazzetta Ufficiale«, 2 dne 30 marca 1936., št. 556., prinesla dekret, s katerim »se smeje sramotna in smešna krstna in rodbinska imena ispremeniti na prošnjo interesenta«.

Osumljena poskušanja bega, aretirana in predana sodišču

Reka, maja 1936. — Agis. — Pred kratkim je bil, baje na podlagi ovadbe aretiran v Podtaboru pri Ilirski Bistrici 23-letni Malečkar, doma iz Smrj pri Premu. Omenjeni Malečkar je prišel kot vojak iz Turina domov na dopust. Po vrnitvi iz dopusta bi bil moral na bojišče v Afriko. Lokalne oblasti so ga obdolžile, da je nameraval pobegniti čez neje in se tako izogniti ekspediciji v Afriko. Po aretaciji je bil odposlan k polku, kateremu je bil dodeljen in je baje postavljen pred vojaško sodišče. Zaradi zasliševanja domačih prič je bil

po daljšem preiskovanju poslan v Trst, odkoder pa bo moral nazaj v Turin. Obdobje se pričakuje v najkrajšem času.

Istčasno je bil aretiran tudi 34-letni Anton Logar iz Podtabora. Na njega je padel sum, da je skušal ubežnika Malečkarja skriti in mu pomagati ubežati. Karabinjerji so ga odvedli v bistriške zapore in od tu je bil odposlan v reške zapore, kjer čaka konca procesa. Istčasno pa imajo tudi drugi posestniki iz Podtabora veliko sitnosti in neprijetnosti zaradi teh aretacij in obdolžitev.

PRISILJENA PROSLAVA OB ZAVZETJU ADIS ABEBE

Fantje prisiljeni piti ricinusovo olje

Trst, maja 1936. Šele sedaj prihajajo poročila o načinu, kako se je slavil padec Adis Abebe v slovenskem delu Julijske Krajine. Za ta dan je bila kakor znano zaukazana splošna mobilizacija vseh fašističnih organizacij in vsega prebivalstva. Kdor ni prišel pravčasno na določeno mesto, so ga do krvi pretepli ali so mu dali piti večjo množino ricinusovega olja, kakor v dnevnih takozvanih fašističnih revolucij. Tako so v Studenem pri Postojni pretepli radi

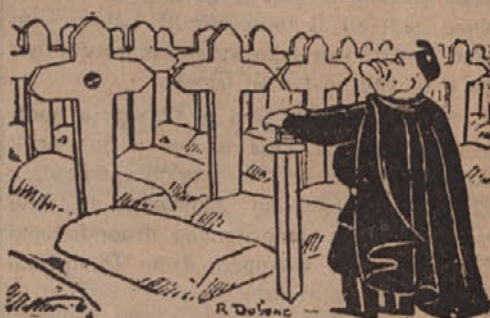
tega tri domače fante, da so se morali zateči k zdravniku. Ista usoda je doletela dva fanta iz sosednje vasi Otok Eden teh fantov je obležal ves krvav na cesti. Tudi v sami Postojni je bilo nekaj fantov prisiljenih popiti večjo količino ricinusovega olja. Prizadeti pa se čutijo po tem tako ponižane, da ne marajo tega nikomu povedati. Nekemu mesarju v Postojni so pobili okna, ker ni pravčasno razobesil zastave.

JUGOSLAVENSKI LISTI V ITALIJI ZOPET ZABRANJENI

V drugi polovici leta 1935 je italijanska vlada bržkone z namenom, da si pridobi prijateljsko raspoloženje Jugoslavije, po dolgih letih zopet dovolila, da smejo jugoslovanski listi zopet v Italijo. Pri tem je mislila, da je asimilacija slovanskega prebivalstva v Julijski Krajini tako napredovala in da je sedamnajstletno strahovanje tako močno vplivalo na Slovence in Hrvate, da bo le malo jugoslovanskih prebivalcev segalo po tem čitivu. Toda v tem se je hudo zaračunala, kajti dnevno se je razpečevalo povprečno po 20 tisoč in še več jugoslovanskih listov. Spričo tega dejstva so skušali z raznimi bolj ali manj nasilnimi sredstvi zaježiti širjenje jugoslovanskih listov. No nazadnje je služilo v to ricinovo olje. Fašističnim oblastem so bile radi tega dobrodošle sankcije, da je lahko zabranila uvoz jugoslovanskih listov. V začetku tekočega leta pa je italijanska vlada zopet popustila, ker je Jugoslavija pretila, da bo

sicer primorana prepovedati uvoz italijanskih listov v Jugoslavijo. Vendar gre sedaj neprimerno manj listov v Italijo. Naročnikom na delželi se jugoslovanski listi sploh ne dostavljajo ali z večdnevno zamudo. Razprodajo po slovanskih občinah je od strani fašistov strogo zabranjena. V glavnem so se dobivali v zadnjem času jugoslovanski listi samo pri časopisnih kioskih in trafikah v Trstu, v kolikor jih ni italijanska cenzura plenila. Sedaj pa je tudi ta prodaja jugoslovanskih listov ukinjena. Ni morda fašistična vlada izdala formalne prepovedi, tudi ni prepovedala uvoza jugoslovanskih listov glavnem dobavitelju, ki je aktiven fašist in ima od tega ogromnega dobička, temveč so vsi prodajalci listov istočasno v docela identičnih pismih zahtevali od glavnega zastopnika, da naj se jim jugoslovanski listi dalje ne dostavijo, češ da jih... nihče ne kupuje.

»Osnivač Carstva« u svojem carstvu

ANTE TRESIĆ-PAVIČIĆ I RINO ALESSI

Splitski »Jadranski dnevnik«, s kojim se morao naš list već pozabaviti u posljednjem broju, pred malo vremena je donio i jedan članak preko kojega ne možemo preći. Radi se, naime, o članku kojega je napisao pjesnik i naš bivši poslanik u Washingtonu g. Ante Tresić-Pavičić i u kojem slavi glavnog urednika tršćanskoga »Piccola« Rina Alessija kao dramaturga. Taj članak je prenio u izvodu i »Piccolo dela Sera«. Objavio ga je poznati (po ztu!) Umberto Urbanac Urbani.

U početku svoga članka kaže gospodin Tresić-Pavičić:

»Rino Alessi je kod nas još malo poznat...«

Mi bi htjeli upozoriti gospodina Tresića-Pavičića da Rina Alessija poznamo vrlo dobro. Poznamo ga po vrlo ostrim i otrovnim člancima protiv našega naroda pod Italijom i protiv Jugoslavije, a naročito je postao poznat po predgovoru kojega je napisao knjiži svojega druga iz »Popolo di Trieste« koja nosi naslov: »Il fascismo nella Venezia Giulia«. Nastavio stranicu te knjige krasi slika gorućega Narodnog doma u Trstu u krvavocrvenoj boji. Alessi je u predgovoru te knjige napisao i ove riječi:

»Plamen »Balkan« je definitivno očistio Trst; taj plamen je očistio duše svih. Toga radi tako tvrdimo da je tršćanski fašizam, s Franceskom Giuntom (potpalivačem Narodnog doma) na čelu pravi ustanak, sjajna prethodnica revolucije, ovdje sjajnija nego drugdje, koja je dovela do osvojenja vlasti. Bez toga ustanka bi jadranski problem bio dočekao Nittijevo rješenje; mi ne bi bili imali granicu na Julijskim Alpama, a niti Rijeku ne bi bila talijanska.«

Dakle: Hrvati i Slovenci poznaju dobro Rina Alessija i družinu. A ti Hrvati kojima je Rino Alessi s društinom palio Narodne domove i koje je nebrojeno puta nazvao u svojim člancima »Štirpe inferiori«, ne mogu za ljubav mnogopoštovanog pjesnika odijeliti dramaturga Alessija od fašiste Alessija. Ti Hrvati i Slovenci nisu još dovoljno impregnirani rimskom kulturom da bi se mogli diviti dramaturgu Alessiju. Ali — i oni bi, zajedno s pjesnikom, željeli da se za Rina Alessija više znade kod nas.

Videmski škof Nogaro in naša duhovščina

Gorica, maja 1936. — (Agis.) — Pod videmsko škofijo je sicer odpadel le majhen del slovenskega prebivalstva se poleg Beneskih Slovencev, a ti toliko bolj občutijo, kaj se pravi, ko gospodari v cerkvi Italijan in še tako zagrižen nasprotnik našega ljudstva, kot je videmski škof Nogaro. Ta skuša na vsakega slovenskega duhovnika posebej, najprej slepa, potem pa z raznimi pretevezami in zahtevami vplivati, da bi zatajil pred ljudstvom da je njegove krvi. Predvsem bi rad pripravil slovenske duhovnike do tega, da bi pridigali v cerkvi v italijanskem jeziku. Vendar se mu to do sedaj ni posrečilo. Na vsak način pa je videmski škof Nogaro hujši kot vsak posvetni fašistični oblastnik v teh predelih.

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

RIMSKO CARSTVO BROJ 2.

Veliko pijanstvo ovih dana proči će pri-
je ili kasnije. Tada će Talijani biti prisli-
ljeni da kritičnijim okom gledaju na abe-
sinski rat i na Rimsko carstvo broj 2.

Rimsko carstvo broj 2, objavljeno u
deliriju i pjesmi jedne večeri pune orgija-
ja i kolektivne prostitucije, ne pretstavlja
se pod povoljnim okolnostima.

Gustizia e Libertà.

IMPERIJA GLADI, IMPERIJA RATA.

Rimsko carstvo! Oh, koje li ironije! Šta
je to carstvo? Šta nam daje to carstvo?
Mirne duše se može kazati da je to car-
stvo gladi — i da to carstvo pretstavlja
novi uzrok svjetskog rata.

Istina je jedino to, da Mussolini, kao ni
Hitler, ne može dati ni kruha ni mira.

Fašistička demagogija čini nadčovječne
napore kako bi opila talijanski narod »po-
biedom«. Ali »pobjeda« i »carstvo« dolaze
zajedno sa propašću Italije, sa najgrozni-
jom bijedom koja vlada u talijanskom na-
rodu, sa gladju, autentičnom gladju, koja
u nekim pokrajinama zauzimala karakter
općega zla, strašnoga zla.

Mussolini ne može da dade mir. On je
bio rekao: — Rat je završen, mir je uspo-
stavljen. — Ali u Africi nema mira. Nema
mira zato što abesinski narod ne može da
se pomiri sa fašističkim tlačenjem i što će
taj narod nastaviti borbu sve dok ne potje-
ra iz svoje zemlje zavojevača. Nema mira
ni zato što u Africi 500 hiljada Talijana i
nadalje umire. Oni umiru od bolesti, od
klime, od vrućine.

Mussolinijevе geste ovih dana guraju
Evropu u novi krvavi svjetski rat.

Il Grido del Popolo.

15.000 RANJENIKA NA RODOSU.

Trst, maja 1936. — Doznajemo iz po-
uzdanog vrela, da se na Rodosu nalazi 15
hiljada ranjenika, većinom teških.

Na Rodosu se takodje stalno podiže
aerodrome uredjuju se baze za hidroavlijo-
ne. Cijela obala se utvrđuje artiljerijom.
Velik broj trupa je koncentriran na otoku.
Svako dana odlaze manji odredi za Libiju.

L'informateur italien.

GDJE JE POBJEDA?

Petstotina hiljada ljudi, desetine hi-
ljada motorizovanih jedinica, milijarde
lira. Sve je to uloženo u taj tragični
pothvat.

To je prvi put da se mobilizira toli-
ko ljudi, da se troši toliko novaca i da
se prisiljava narod na takove žrtve radi
osvojenja jedne zemlje od koje se neće
imati nikakvih koristi.

Ta pobjeda će možda, podignuti mal-
ko i privremeno lični prestiž Mussolini-
jev i ništa više. Il Grido del Popolo.

CARSTVO ILUZIJA

L' impero delle illusioni. — Ako je
za nekog govornika Rimsko carstvo ma-
glična riječ koja napunja ponosom nje-
govu takozvanu »rimsku dušu«, za se-
ljaka južne Italije carstvo znači zeml-
lju, za radnika znači rad, za trgovca
znači oživljenje trgovine. A ako ne bu-
de zemlje, ako ne bude rada, ne bude
trgovine i ako besposleni, kojih će biti
naskoro oko 2 milijuna, ne budu mogli
emigrirati u Abesiniju, tada će nastati
razočaranja. Sa razočaranjem će se po-
većati i raspoloženje za pobunu, pa će
»osnivač carstva« i protiv svoje volje
postati režiserom revolucije.

Il Nuovo Avanti.

MI NASTAVLJAMO BORBU

Neka se preda i pokloni onaj ko
hoće da služi zločinu. Mi nastavljamo i
nastavit ćemo borbu. U tome nas po-
država sigurnost da služimo interesima
domovine, a naročito interesima širo-
kih masa talijanskog naroda, interes-
ma mira i slobode. Il Nuovo Avanti.

JOŠ NIJE GOTOVO...

Vojnički se može pobjediti u 7 mje-
seci. Ali u malo mjeseci, a niti u malo
godina se ne umiruje ogromnu zemlju
koja je bila nezavisna preko hiljadu
godina.

Tu treba podvrgnuti deset miliona
ljudi druge rase, druge civilizacije i s
drugom historijom. Deset miliona po-
nosnih i borbenih ljudi. Teško će biti
njima upravljati; teško će se te ljude
pretvoriti u prisilne radnike po rudnici-
ma i po poljima eksproprijiranim od za-
vojača.

Koliko je godina trebalo da se »pacifi-
zira« jedan milion tripolitanskih Ara-
pa? Dvadeset godina od kojih deset fa-
šističkog režima direktije Grazianove. A
Arapl su bili stoljećima pod vlašću
Turaka.

Koliko će godina trebati Abesiniji?
I koji bilansi?

Gustizia e Libertà

IZA ABESINIJE DOLAZI NA RED TESINSKI KANTON

A šta će doći iz Tesinskog Kantona?!

»Le Travail«, Ženeva, od 15. maja, do-
nosi jedan članak od svoga urednika A.
Sarola, u kome on kaže, da tesinska štampa
objavljuje rasturanje u Milanu i drugim
talijanskim gradovima jedne nove iredenti-
stičke brošure, »Švicarska Italija«, u kojoj
se zahtijeva prenošenje talijanske granice
na Sv. Gotthard i podvlači da ovo nije prvi
put da fašistička propaganda širi ovakve
brošure. Opasnost ove nove afere vidi Sa-
rol u tome što ona izbija u trenutku kad je
fašistički nacionalizam naročito uzbudjen i
s druge strane što je ovu brošuru izdalo i
rasturilo društvo »Dante Alighieri«, čiji je
Mussolini aktivan član, i što znači, da Du-
ce odobrava ovu propagandu koja prijeti
integritetu švicarskog teritorija. Zatim
se u članku kaže, da tesinski listovi ener-
gično protestuju protiv ovog novog napa-
da Mussolinijevog iredentizma, a medijuna-
rodna štampa naglašava da aneksija Abesi-
nije pretstavlja samo početak novih faši-
stičkih zavojevanja.

Nije dakle slučajno, veli dalje Sarol, da
Mussolini baš sutradan poslije objave o
»novom rimskom imperijumu«, širi u ogra-
njenim količinama u Italiji jednu brošuru ko-

ja zahtijeva aneksiju Tesina, kao i kantona
Valisa i jednog dijela kantona Graubindena,
a nije dakle slučajno, što generalni konzul
Spekel i grof de Vinci sa svojim agentima
organizuju u Ženevi bučne fašističke mani-
festacije o kojima se zatim piše u italijan-
skoj štampi. Na kraju se zaključuje, da je
krajnje vrijeme, da federalno vijeće ener-
gično reaguje protiv ove politike, fašistič-
kog režima, i da zato treba istjerati iz ze-
mlje sve bijedne agente, špijune i kreature
fašističkih diktatora koji rađe i intrigiraju
po volji. Isto tako je vrijeme da švicarski
ministar inostranih poslova najzad shvati
nečuvene opasnosti kojima se izlaže zemlja.

RAD »DANTE ALIGHIERI«

Le Travail, Ženeva, od 16. maja,
donosi i drugi članak svoga urednika
Adela Sarola pod gornjim naslovom u
kome kaže da je društvo »Dante Ali-
ghieri« u stvari u rukama Mussolinije-
vim pa dakle samo jedan instrumenat
propagande italijanskoga imperijalizma
i iredentizma. On citira pisanje tesin-
skog lista »Libera Stampa« koje kaže
da neosporna prava Rima nad italijan-
skom Švicarskom potiču iz vremena

vojvode milanskog i Savoje i da to do-
kazuju pisci brošure »talijanska švaj-
carska«, i ističe da ništa nije logičnije
za Mussolinija nego da se sada, pošto
već ima svoju kolonijalnu imperiju,
okrene prema Evropi i to prema zemlja-
ma talijanskog jezika. Sarol kaže dalje,
da ako je to prirodno a ono je mnogo
manje prirodno, što buržoaska štampa
odobrava skandalozne konferencije faši-
stičke propagande, koju je u Ženevi pod
zaštitom Društva Dante Alighieri održao
askar Rene Benžomen. Zatim se opi-
suje radost ženevskih novinara fašista
zbog ove konferencije Benžomena, koji je
u Rimu bio primljen od Mussolinija, i o
kom se on na konferenciji izražavao sa
najvećom pohvalom. Za društvo Dante
Alighieri kaže se dalje u članku, da je
ono po zapovjesti talijanskog diktatora
otvoreno zahtijevalo i zahtjeva u ime
nove rimske imperije aneksiju dobre
trećine švajcarske teritorije. Na kraju se
kaže, da propaganda fašistička naročito
ovih dana uzima u Ženevi neobične
razmjere i istrajnost tako da je živi iz-
raz i pretstavlja ostvarenje jednoga do
u pojedinosti pripremljenoga plana.

TRST V ITALIJANSKI LUČI

Po italijanskih statistikah je trž aška luka imela najveći promet
leta 1934

Trst, maja 1936. — Agis. — Boj ko
pregledujemo italijanske gospodarske
statistike in komentarije, se ne moremo
ubraniti izredno čudnoga otisa, da te
statistike ne odgovarjajo popolni resnici
in dejanskemu položaju. Najbolj jasno
nas o tem prepriča samo par številk o
stanju prometa v Trstu. Kod stalno in
trdno velja doznava, da je Trst doživel
svoj višek leta 1913 in 1934, ko je bil
kod naravno izhodišče enega največ-
jih političnih teritorijev, t. j. nekdanje
Avstrije. Poleg tega se je takrat tudi pri-
pravljala svetovna vojna, ki je vse go-
spodarsko življenje in promet izredno
dvignila. O tem smo v našem listu že
ponovno obširneje razpravljali. Nenado-
ma pa prideju italijanske uradne stati-
stike, ki prevrnejo vse te naše račune
in pokažejo baš nasprotno: V času naj-
večje gospodarske krize in ko ima Trst
najmanjše gospodarsko in politično za-
leđe, t. j. leta 1934 je po njih mnenju
promet najvišji. Leta 1913 je znašal po
italijanskih statistikah promet Trsta
5.480.074 ton, vojna je to vrgla precej
nizko, tako da je leta 1923 komaj
2.765.233 ton. Toda pod Italijo se je pri-
šlo takoj dviganje. Nekoliko moramo
popraviti »pod Italijo«, ker oni to bolje
utemeljujejo in sicer z besedcami »pod

fašizmom«. Tako je 1924 dosegel že 95%
predvojnega prometa. Leta 1934 pa kaže
5.526.527 ton. »Ta pristanišna delavnost
Trsta je podlaga gospodarskega življe-
nja najbolj italijanskega mesta«. O tem
bi se dalo v vseh ozirih marsikaj govo-
riti, a se nam zdi nepotrebno. S travo
porastla zapuščena pristaniška skladiš-
ča, zarjavele pristaniške naprave, brez-
poselnost in revščina nam govorita o
vsem tem dovolj jasno. Po njihovih ra-
čunih bi moralo biti življenje v Trstu
najmanj tako lepo in zdravo kot je bilo
pred vojno. Zaslužka in dela ne bi smelo
manjkati. Zato dobe tudi nadaljne sme-
le ugotovitve nov obraz in novo razla-
go, in sicer ko trde, da so »po prihodu
fašističnega režima zaživela naša prista-
nišča novo življenje, bodisi v izpopolnje-
vanju in zboljšanju službe, bodisi v go-
spodarski politiki, ki je bila nepoznana
prejšnjim vladam. 14 let fašizma je bilo
dovolj za zagotovitev vseh sredstev
ljudstvu za zopetno pridobitev antične
politične moči, vojaške kulturne in tr-
govske«. To novo življenje in gospodar-
ska politika, nepoznana prejšnjim vla-
dam, še bolj pa nemogoče sestavljanje
statistik, pa vsekakor ne morejo Trstu
ustvariti dejanskega zboljšanja.

Velika avtomobilska nesreča pri Bovcu

Bovec, 15. maja 1936. — Agis. — Pre-
teklo nedeljo, to je 10. t. m. se je na
cesti med Bovecem in Logom pripetila
huda avtomobilska nesreča, katera je
zahtevala štiri mlade žrtve. Dva meha-
nika 21-letni Lepold Durjava i 19-letni
Drago Vojsček doma iz Bovca sta se
z avtomobilom odpeljala na izlet v Log.
Nazaj grede iz Loga sta naletela na ce-
sti na tri domača dekleta iz Log, in
sicer 14 letno Albino Kovačev, 16 letno
Albino Štrukljevo in 16 letno Henriko
Strgulčev, katere sta povabila v avto.
V neposredni bližini mostu, pod katerim
se peni v globini 40 m reka Koritnica pa
je avto zavozil preveč na rob ceste na-
kar je sledila grozna nesreča. Avto je

z vsemi izletniki strmoglavil v takozva-
na korita. Vojsčku, ki je tudi šofiral se
je posrečilo skočiti iz vozila in je odne-
sel le male poškodbe, med tem ko je
ostale štiri zajela smrt. O nesreči so bile
takoj obveščene oblasti in je bila ohe-
nem organizirana reševalna ekspedicija.
Po vrhov se spustili v globino, toda
zasledili niso drugega kakor okrvavljene
pečine. Računa se, da je na tem kraju,
kjer je izginil avtomobil z žrtvami vrti-
nec, globok nad 20 m. Po večurnem
brezuspješnem iskanju in ogledovanju so
bili poklicani tržaški potapljači. Vojs-
ček, ali kot pravi drugo poročilo Boj-
cicky je bil po nesrečnem dogodku are-
tiran, toda kmalu na to tudi izpuščen.

NESREČNA SMRT MLADEGA BOGOSLOVCA V TUJINI

Ljubljana, maja 1936. — Agis. —
Kot poroča ljubljansko časopisje je 24.
februarja 1936 postal žrtev morskih val-
ov mlad bogoslovec, rojak Ladislav Mil-
harčič, doma iz Hruševja pri Postojni.
Kot srednješolec je študiral v Ljubljani
in je bil gojenec v Marijanišču, pozneje
je študiral v Rimu, a zadnje čase je bil
v Južni Ameriki v državi Peru kot go-
jenec, oziroma prefekt v nekem zavodu.
Med počitkom so se šli kopat v morje.
Med kopanjem sta se dva gojenca pri-
čela potapljati, pokojni Milharčič jima
je priskočil na pomoč, med tem pa sam
postal žrtev morskih valov. Prizadetim
naše sožalje!

AMNESTIJA ZA KAZNOVANE ZARADI TIHOTAPSTVA.

Cerkno, maja 1936. — (Agis). —
Kot se da razbrati iz razširjajočih se go-
voric, bodo vsi, ki so bili v zadnjem času
kaznovani zaradi tihotapstva od 1 mje-
seca do treh let, naložene kazni oproš-
čeni. Na Cerknjanskem je takih »zločin-
cev« vsepolno in je ta vest vse prebival-
stvo zelo razveselila. Pač pa se za enkrat
ničesar ne govori o kakšni amnestiji za
politične kaznjence.

PROGA ŠT. PETER—REKA BO ŠE LETOS ELEKTRIFICIRANA

Reka, maja 1936. (Agis). Delo na
železniški progi Št. Peter—Reka za elek-
trifikacijo te proge hitro napreduje. Zdi
se, da bo na novo preurejena proga na
električni pogon izročena prometu še te-
kom letošnjega leta. Pri teh delih jih
niso ovirale ne sankcije, ne vojna v Abe-
siniji. Med tem, ko so pri drugih javnih
delih obrate vsaj skrčili, če ne čisto re-
ducirali, so dela za elektrifikacijo želez-
nic na vseh progah še celo pospešili. S
pospešitvijo teh del in naprav so hoteli
čimprej doseči elektrifikacijo celotnega
železniškega omrežja, na kar so bili sko-
raj primorani misliti zaradi pretečnih
sankcij in ker fašizem hoče zmanjšati
in omejiti na skrajni minimum uvoz
premoga.

TRGOVINE SO OSTALE BREZ KAVE

Selce, maja 1936. — Agis. — Naše
trgovine so že nad mesec dni brez kave
in je ni nikjer dobiti kot v času sve-
tovalne vojne. Olje se je pa zelo podra-
žilo, najslabše kakovosti stane 6 lir li-
ter, kar je v današnjih razmerah za na-
šega kmeta več kot predrago.

† Alojzij Res

V nedeljo je v Benetkah umrl naš
rojak dr. Alojzij Res, književnik in znan-
stvenik.

Rojen je bil v Gorici 1. julija 1893.
Študiral je gimnazijo v Gorici, kjer ga
je ob koncu doletela svetovna vojna.
Dopisoval je v »Slovenca« v člankih »Ob
Soči« trpko bolest svojih rojakov begun-
cev. Univerzo je študiral na Dunaju, v
Zagrebu in Ljubljani, kjer je leta 1922
postal kot prvi doktor slavistike. Delal
je tedaj celo v uredništvu »Slovenca«.
Študije o umetnosti je izpopolnil na vse-
učilišču v Firenci. Leta 1923 je bil nastav-
ljen kot docent in kasnije profesor na
visoki trgovski akademiji »Ca' foscari«
v Benetkah. Predaval je slavistiko.

Še pred vojno in med njo se je uve-
ljaljal leposlovno v dijaških listih,
»Slovenca« in celo »Domu in svetu«, ka-
mor je pisal male črtice. Pozneje se je
posvetil ves umetnosti, likovni in knji-
ževni. V »Času« v l. 1913 dalje je polno
sestavkov, ki se tičejo problematike
umetnosti (delavsko vprašanje in umet-
nost, H krizi gledališča, Svobodomiselnost
in umetnost itd.), prav tako v
»Domu in svetu« (Umetnost in naravni
zakoni, 1934). Pečal se je veliko z li-
kovno umetnostjo in pisal o Rafaelu že
med vojno, o Menieru, o Razstavah v
Gorici itd. Tako je že pred okupacijo
deleval za poznanje italijanske kulture
(Furlansko narodno slostvo). Med voj-
no je izdal vtiske s fronte »Ob Soči«,
ter urejeval »Jadranski almanah«. Po-
zneje, ko so ga razmere ponesle na od-
govorna mesta, je z vnejo delal za po-
znavanje slovenske in slovanske kultu-
re med nami in Italijani, prestavil je
klasične »Rožice svetoga Frančiška« —
z ilustracijami A. Kralja ter izdal skup-
no s slovenskimi in italijanskimi znan-
stveniki monumentalni »Dantejev zbor-
nik«, ki je izšel istočasno v slovensčini
in italijanščini. Zadnja leta je mnogo
pisal za monumentalni italijanski leksi-
kon o vseh slovanskih kulturnih pred-
stavnikih. S posebno ljubeznijo je pisal
slovenske strani. Pred kratkim je ob-
javil studijo o Cankarju.

V terek so njegovo truplo prepeljali
v Gorico, kje je pokopan.

Lojze Res, pravi človek in umetnik,
počivaj v miru v rodni zemlji

POŠALJITE PRETPLATU

OB DESETLETNICI SMRTI

SREČKA KOSOVELA

POET KAMENITEGA KRASA

† Srečko Kosovel

Strel v tišini,
droben curek krvi...
Brinjevka
obleži, obleži...

V tej »Baladi« je že zajeta tragika ne le pokrajine, ki je pomagala oblikovati poeta, marveč tudi tragika njegovega osebnega življenja. Prej, ko mu bolečina še ni razjedla srca s toliko ostrino, je pel drugače (v »Nokturnu«):

Razbijam svoj beli Kras
kakor pianist z železnimi rokami:
Kras se lomi, zemlja krvavi,
a dan se ne zdravi...

Tudi »Kraška jesen« je še polna življenja, ki izžveneva le v shlepno melanholično kadenco:

Sladka črnina: poln je grozd,
jagode v dežju bleščijo,
v dalji temneje borov gozd,
topoli pod hribom šumijo, šumijo.

Šumeča prihaja v vršanju lip
jesen; topole in hraste uklanja,
mi smo v vinogradu, drugi so v hramu
vsaki si po svoje otožnost preganja.

Toda vino, ki »zakipi, zašumi in se razteče«, prinaša kmalu bridkejša spoznanja. Lepe šumeče jeseni je konec. Pride zima in z njo sv. Stefan.

Tiha kuhinja je polna
vsa potic in vina,
šala greje, svet se smeje,
zbrana je družina.

Samo v mojem srcu žalost
se opila ni,
Tiho na jerjavici
brinje zadisi.

V življenje udarilo tudi spoznanja socialne narave. V »Starki za vasjo« ležijo na kupu sena lačni otroci in sanjajo o krompirju, da bi se ob njem ogreli in se z njim nasitili. Toda krompirja ni... Namesto njega stopa skozi kraško vas starka Beda z ledenim nasmehom. Ob pogledu na-

njo se pesnik zdrzne in prvo, kar mu je na misli, je to, da bi moral dati gladnim otrokom vse, prav vse. Toda kaj naj jim da, ko nima ničesar... Ze s samo to pesmijo se je glasnik kraške gmajne oddolžil socialnemu vprašanju naše vasi.

Takšna odkritja so pospešila trpko zorenje pesnikovih pogledov na svet in so povzročila, da so se njegove misli vedno bolj približevale skrivnosti smrti. Ze v vasi za bori najprej opazi za cerkvenim zidom grob in na njem šipek, divji cvet kraške gmajne. Srce se mu razboli, bolečina razčleni:

Pokazal vam bom grm, ne vprašajte, kje rase.

Ali rase na gmajni, ali za bori, ali za skalami, ali na Krasu, ali v mojem srcu.

Pokazal vam bom grm, trnjev grm, ne vprašajte, kje rasec.

Pokazal vam bom grm, trnjev grm, ne vprašajte, kje rasec.

Takšnih misli se ozre po večernem soncu nad rodno Sežano:

Sredi gmajne brest. »Povej, kako raseš, sahnesh, sredi tujih tal?
Cveteš? — Ti ne boš nikoli cvet,
krvavel boš, glej, in boš molčal.

Prihaja že vzporeditev z lastnim življenjem! Ničesar ni tukaj v tolažbo: sonce bo požgalo travo, vse bo pokercano, ostalo bo samo zvesto srce, ki ne bo nehalo ljubiti te pokrajine in njenih tegob do zadnjega utripa. Zakaj odločeno je, da:

Vsi bodo dosegli svoj cilj,
le jaz ga ne bom dosegel...
Ognja prepeln, poln sil,
neizrabljen k pokoju bom legel.

Mrka, črna slutnja se razodeva v »Večerni«, ki je ves nasičen s koloritom kraškega pokopališča.

Veter se je ustavil pred vrati.
Drugače vse tiho, vse prazno: vse spi.
Samo veter ne more spati
opolnoči.

Samo črna cipresa šumi še,
na belem kamnu angel kleči;
v polusvetlobo tonejo hiše
sredi kraške vasi.

Tiho vse... Glej, med življenjem in smrtjo
edino drevo še na gmajni šumi,
po cesti pa gre nekdo z dušo potro,
in v onstran strmijo njegove oči...

Nanizali smo samo nekaj tipičnih primerov iz Srečkove poezije, ki določno kažejo pesnikovo duhovno in snovno povezanost z domačo kraško zemljo. Kdor pozna to pokrajino iz življenja, bo občutil ob teh citatih še mnogo več: pred duševne oči mu bodo stopile čisto konkretne podobe in tako si bo znal poustvariti situacijo, ki je sprožila to ali ono pesem.

Kakor je Simeon Gregorčič najrajši opeval svoj »planinski svet«, kakor dehti kri te zemlje tudi iz povesti Ivana Preglja, kakor govorijo Brda, deloma tudi Istra, iz pesnitev Alojza Gradnika, tako je dobil Kras svojega pravega glasnika šele v Srečko Kosovelu. On je poet njegovih radosti in bolečin s to prednostjo, da je dal svojim občutjem poduhovljen povdarek tragike človeškega življenja. Malo je napisal pesmi, ki ne bi razodevale kakršnekoli značilnosti kraške pokrajine ali njenega trpljenja. Njegova ekstenzivnost sega v tem pogledu tja do morja ob skrajni meji našega rodu v Devinu (»Jelniki«, Jadr. koledar 1936).

»Pesnik Srečka Kosovela so izšlo prvič v Ljubljani 1927. To knjigo so izdali pesnikovi prijatelji z ljubljanske univerze, uredil jo je A. Gspan. »Izbrane pesmi« je izdala 1932 Tiskovna zadruga v redakciji kritika dr. A. Oevirka. Tudi ta izdaja ni popolna. V pesnikovi zapuščini je še obilica gradiva, ki čaka proučevalca. Saj je urednik »Izbranih pesmi« naštel približno 600 pesmi, 250 črtic, 100 esejev in razprav, poleg kopice dramskih osnutkov in še neizrabljenega gradiva v pesnikovih betenah.)

SREČKO KOSOVEL:

KOŠARA Z JABOLKI

Tragigroteska iz dijaškega življenja.

V naši sobi smo trije: dva tehnika in en filozof. Ta filozof sem jaz. Razlike med nami skoro ni. Postelje so bele, nočne omare bele, pod vsako posteljo — ne mislite na profane stvari! — je pleten koš in čevlji. Tudi med pletenimi košarami ni razlike. Vse so enako pletene, znotraj obložene s papirjem, ključavnice imajo enake in ključke tudi Košare so si podobne kakor sonet sonetu ali gazela gazeli. Ali kakor ima ta ali oni sonet ali bronzoga gazela lepšo vsebino, bogatejšo in sočnejšo, tako je tudi s temi košarami. V eni so stare cape, v drugi knjige, v tretji — o radost in pregreha! — v tretji so jabolke. Tretja košara je kakor dober sonet: prebiraš in in prebiraš, in še vedno hrepeni tvoja duša po lepoti, če ga bereš. Tako je s tretjo košaro: prebiraš, prebiraš — jabolka seveda — in še si želiš tega zdravega sočnega sadu.

Jabolko je simbol zdravja. Čudim se zato, da naši bolehlavi modernisti tako redko uporabljajo v svojih umotvorih jabolko, ki so zdrava, in če jih je, tudi dobra. Razlika med jabolkom v resnici in med umotvorom pa je ta, da je jabolko v umetništvi — in tu je skoraj konflikt za dramo — vedno, v resnici pa zelo minljivo. Ne, razlika je še ena: jabolko v umetništvi uživa lahko več ljudi obenem, v resnici pa ga more užiti en sam in še ta ne popolnoma. Ampak vrtno se k stvari sami!

V naši sobi, kjer smo trije, kakor sem že omenil, je tragika samo ena, ta namreč, da je košara z jabolki last samo enega stanovca. Gospodar košare pride ob pozni uri domov, pa razdeli svojim tovarišem vsakemu po eno jabolko. Tudi po dve seveda, časih tudi tri — kajti gospodar je dobric. Pa je že tako: enkrat, dvakrat se reč zgodi, pa že postane razvada in rodi greh. Gospodar jabolk nas je sčasoma tako razvadel, da sva bi s tovarišem vajena vsak večer vsaj enega jabolka. Nekeč smo celo konstatirali, da imajo vse naše košare enake ključavnice in da je dobro, da smo v sobi samo pošteni ljudje. On pa je pristavil: »Nu da, če baš poželita, lahko vzameta kadar hočeta, tudi brez mene.« In tukaj se prav za prav začne ta povest.

Gospodar jabolk je izostajal zvečer pozno v noč. Ostala dva pa sva bila pridno doma in sva študirala. Soba je bila topla in zakurjena, prijetno je iz košare zadisalo po jabolkih. Izkušnjava in greh! Midva sva lepo odprla košaro, vzela iz nje nekaj jabolka, košaro zopet zaprla, jo potisnila pod posteljo in jedla. Sicer sva sklenila, da gošpodarju poveva, pa je usoda hotela, da se podnevi nismo videli, ponoči smo pa spali. In midva sva grešila vsak večer na isti način. Samo zadnji večer, ko so bila v košari le še tri jabolka, sva pomislila: Kaj pa zdaj? Toda dejanje je zmagalo in košara se je izpraznila do dna.

Moj prijatelj — gospodar košare — pa izkazuje svojo dobrotljivost ne samo naj-

bližjim znancem, marveč tudi oddaljenim prijateljem. In tako je dolgo časa vabil k nam v obisk našega znanca Zajczoba. Nismo vedeli, zakaj, toda znano je bilo, da se Zajczob zelo brani obiska, čeprav zelo rad je jabolka. Končno se je dal preprostiti. Prišel je v goste.

Bilo je popoldne, ko tovariša, gospodarja košare z jabolki, ni bilo doma. Zabavala sva ga torej midva kar nama seveda ni bilo povsem prijetno. Najprej se je izmuznil moj tovariš in šel ne vem kam. Potem še jaz. A ko sva se po dolgem času vrnila, sva našla tovariša Zajczoba še vedno v sobi. Pričakoval je ponižno in vdano gospodarja košare z jabolki. Sedaj nisva mogla več oditi. Vlegla sva se vznak vsak na svojo posteljo in čakala usode.

Tovariš Zajczob je bil mlad, ubog fant. Boječ, čustven in žalosten je zrl proti oknu. Siva svetloba je padala skozi steklo na njegove zakrpane hlače. Njegove oči so bile žalostne in tihe.

Začuli smo korake. Prihajal je obdarovatelj naš in lastnik košare. Čim bližje je prihajal, tem nerodnejše nam je bilo. Kako nas je pozdravil, se ne spominjam več. Vem le to, da je odprl košaro in se zelo začudil. Košara je bila — prazna.

Trenutek samo in zgodilo se je nekaj čudnega in bolečnega. Ponižanje je stopilo v ozračje humorja. Zajczobu so se orosile oči; kdor bi ga tedaj pogledal, bi začutil, koliko bolečine je bilo v njem. Ubog, kakor je bil, povsod zaničevan in pomilovan, je bil neusmiljeno ponižan. Tako veliko je bilo to ponižanje, da ni mogel vstati in zakričati. Zdelo se mu je: še matj čuti to ponižanje in trpi zavoljo njega. Vstal je in šel. Mi smo strmeli. Kajti konec ni bil nič humorističen.

»Kdo je to naredil?« je vprašal tovariš, lastnik košare brez jabolk.

S tovarišem sva odgovorila:

»Midva. Oprostite!«

»Fakt je fakt, je dejal tovariš.

»To je načelo istosti, sem pristavil jaz, da zaključim dogodek po filozofsko.

BURJA

Spomin. Okrog vogla je privihrala, tujka v Ljubljani. Od kod si, ti itheča izgnanka? Tuje ti bo med tujci, tuje, kakor meni. Še silnejše se je uprla v okno, odprla ga je, rahlo priprtega, za pozdrave z doma. Luce je ugasil, papirji so se razselele steli po tleh.

Obstal sem od začudenja. To je besen obup, sem si dejal, besen obup. Burja je vihrala čez nočna polja.

Dolgo nisem prižgal luči: tisti večer. Poslušal sem, kako se burja zaganja v okna in jih odpira. In zopet je besnela dalje in dalje.

Ko sem se zavedel, je bila soba polna sočnega kraškega zraka. Toda kmalu nato sem zbolel in zdrav ne bom nikoli več.

SREČKO KOSOVEL:

VEČERNE URE

Na ulicah je tiho. Na sivih strehah že blešči večer. Nad strehami nebo kakor sirovo oko, ko da tenji pred večnostjo. Neoprijemljiva večnost, brezprostorna, brezčlena, brezkončna (o, kako čudno zveni ta beseda, kakor resnica, ki je ne morem dojeti!) in tukaj v sobi človek, mlad študent.

Pesem piše ta mladi študent, pesem čudodudna. Pesem, kakš vse ceste vodijo v neskončnost. Pesem, kako se majhne v primeri s cestami zvezd, kako tesne v primeri z brezračnimi medprostori gorečih sonc in bleščočih se zvezd. Pesem, kako veliko je življenje, kako je vedno. Kako hrani v sebi zlato in granit in srebrne megle, v kateri zaživijo tajne skulpture. Pesem o večnem izpreminjanju oblik, v večnem izpreminjanju lepote. Ena lepota je na svetu, in ta je: živeti, biti granit in zlato in srebrna megla.

Pesem piše ta mladi študent. Pesem človeka. Ni ne granit, ne zlato, ne srebrna megla, a vendar je vse to v njem. Po svetu hodi in odseva kakor zrcalo neizmerne in nepojmljive lepote. Po svetu hodi in je zrcalo nepoznane bodočnosti. Tako hodi in njegova pot drži v brezdelje.

Pesem piše ta mladi študent. Pesem devojki. Tam med gorami zelenimi. Ah, kaj bi sanjal še dolgo mladi študent! Kaj bi sanjal! On piše pesem veselo in mlado.

Večerni zlati soj odseva v licih mlade študenta. Odložil je pismo in pesem in ne piše več. Samo strmi za bleščočim oblakom, ki plava nad goro zasenčeno.

SREČKO KOSOVEL:

DUMA

Dom za gorami, ti sivi!
Gledam te, kako se krusi
kamen za kamnom — in težko,
težko mi je pri duši.

Jaz sanjam le pokopališče,
kjer vi predragi ležite.
Moja bolna duša vas išče
če lažje vam je — kaj molčite?

Vstanite! Naj umrejo naródi
in naj zaživijo Bogu,
naj vstanejo k večni svobodi,
naj polejo himno miru! —

O, rad bi odvezl to trpljenje,
hrepenenje za zemsko prostost,
rad vsem bi priklical vstajenje
iz src izdri zlomljeno ost.

O dom za gorami, ti sivi,
ti na mojem srcu granit —
ne umiraj, ne umiraj, ti živi,
ko bom jaz že davno ubit!

Iz do sedaj neobjavljenih del
Srečka Kosovela

Slavček med trnjem
se je zganil
in zapel:
bel cvet divje rože
je zakraval.

Trnje zori
sredi belih pušav.
Kot kaplje krvi
dozoreva mu plod
na belem groblju
kraških planjav —
tam bo moj kot.

Takšen je kraški poet, takšen njegov pesniški obraz. Kakor Krasčevu, ki v potu svojega obraza obdeluje revno zemljo, je tudi njemu bolečina »ponosna in molčeča« in »bolj nego ljudje, jo razumevajo bori na gmajni in brinjevi grmi za skalami. Zato mu je beseda »težka in molčeča, grenka kot brinova jagoda s Krasa«. A vseeno in kljub temu: »Besede bi morale biti dehteče kot borova morjaca, kajti bori mu prinašajo in razodevajo globoke skrivnosti. Kadar šumijo, čuje njih »spritajene zvoke in ne more več zaspati«.

Če pridružimo tej pokrajini ljubezen, s katero je visel kraški pesnik na svoji grudi in po značaju romarskemu podobnega študentovskega življenja, ki je bilo vkovano v kraškemu čisto nasprotni ljubljanski milji, spravedlivo, da je morala postati tudi cesta s potovanjem ena izmed osnovnih prvin Srečkove poezije. Tako se je zgodilo. Kraški poet se na svetu počuti romarja, ki mu poklic velevala, da pouje sem in tja, toda vedno iznova se vrača domov, na svoj Kras. Cesta mu je stalna družica. Potovanja so mu dala priliko za celo vrsto opazovanj in doživljanj, ki jih je spričo svoje impulzivnosti v več ali manj dognani obliki vrgel na papir. Najbogatejša je v tem pogledu njegova žetev v jesenskem času, ki že sam na sebi, (še bolj pa stopnjev s krajevnimi značilnostmi), podžiga snujočo domišljijo.

V jesenski tihi čas
prileti brinjevka
na Kras.
Na polju več
nikogar ni,
ona sama
čez gmajno leti
in samo lovec
ji sledi.

Djeci za Krizmu Nata

12

45301-1104

39

2850-63805

59

5842-64853

19

45422-05

39

2961-14819

69

6662-44722

49

2491-24814

45

2962-14815

59

6622-44309

Za tople dane

79-

7937-27

49-

69895-9193

49-

64895-4487

49-

61965-8470

89-

2027-34858

59-

66995-6182

Nata